

(W)ELKE LERAAR LEEST DIT?! CURRICULUMONTWIKKELING IS BEST WEL MOEILIJK

In de rubriek (W)elke leraar leest dit?! wordt steeds een boek besproken dat interessant is voor pedagogisch professionals die werkzaam zijn in het domein kind en educatie.

Elke onderwijsprofessional is voortdurend bezig met het aanpassen van zijn onderwijs. Soms op basis van evaluaties van leerlingen of studenten, soms op basis van nieuwe inzichten opgedaan tijdens een bezoek aan conferenties of het lezen van interessante blogs en artikelen of vanwege nieuwe richtlijnen vanuit het bestuur of de overheid. Maar in hoeverre wordt gekeken naar de curriculumtheorie? Erik Meester geeft met zijn boek *Wetenswaardig. Curriculumontwikkeling voor primair onderwijs* richting aan aanpassingen van het onderwijs.

WAT IS EIGENLIJK EEN CURRICULUM?

Het voorwoord van prof. dr. Anna Bosman zet direct de toon voor dit boek: 'Alles begint met kennis en een theorie over de werkelijkheid. Zonder kennis lopen we rond in een mist, we kunnen geen richting of doel bepalen en lopen zo het risico in rondjes te draaien. Zonder theorie kunnen we onze veronderstellingen niet toetsen. Niets is zo praktisch als een goede theorie' (p.13). Erik Meester besteedt in dit boek veel aandacht aan wat een curriculum eigenlijk precies is. Hij noemt dit curriculumtheorie. Van oorsprong is curriculum een Latijns woord dat race of racebaan betekent. De Nederlandse Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) gebruikt de term leerplan voor curriculum. Anderen spreken ook wel over leergang of onderwijsgang. Hij laat zien dat er veel curriculum- of leerplanmodellen en -definities in omloop zijn, maar dat ze meestal drie basis-elementen bevatten. Het curriculum beschrijft in ieder geval (p. 29):

- Wat leerlingen dienen te leren (de beoogde onderwijsdoelen) en langs welke weg de doelen kunnen worden bereikt (de leerlijn);

- Hoe de leerlingen worden gestimuleerd en ondersteund in het behalen van die doelen (de onderwijsleeromgeving);
- En de mate waarop in kaart gebracht wordt of die doelen ook daadwerkelijk behaald worden (onderwijsevaluatie).

Het boek bestaat uit acht hoofdstukken verdeeld over drie dimensies, namelijk Curriculumtheorie, Curriculumontwerp en Curriculumimplementatie. Elk hoofdstuk sluit af met een samenvatting en een uitgebreide literatuurlijst.

COMPLEXITEIT EN VAKMANSCHAP CENTRAAL

Het wordt in dit boek duidelijk dat curriculumontwikkeling best ingewikkeld is. En zonder kennis over leren, onderwijs en het curriculum kun je je afvragen of je voldoende voorbereid bent om te starten met ontwerpen. Eerst moeten allerlei aspecten van de curriculumtheorie besproken worden, dan pas kan begonnen worden aan het curriculumontwerp en daarna moet de implementatie nog volgen. Bij curriculumontwerp is het fijn om te lezen dat er niet één vaste receptuur is voor het ontwikkelen van een curriculum. Wel zijn er onderbouwde principes die kunnen helpen om tot een doordacht ontwerp te komen: algemene vorming, coherentie, cumulatie, specificiteit, selectiviteit, praktische uitvoerbaarheid en verzelfstandiging. Als je met je team geen overeenstemming over deze principes kunt bereiken loop je grote kans dat het daaropvolgende ontwerpproces mislukt.

Meester reikt de lezer een stappenplan voor curriculumontwikkeling aan (p. 229):

- **Formuleer een expliciete en richtinggevende curriculumtheorie;**
- **Stel leidende ontwerpprincipes voor het curriculum vast;**

- Bepaal de concrete onderwijsdoelen die je met leerlingen wilt bereiken;
- Ontwerp de toetsen en onderwijsactiviteiten in lijn met je doelen;
- Bedenk een strategisch en gefaseerd implementatieplan;
- Begeleid de implementatie nauwlettend op inhoud en proces;
- Borg en vier je successen.

INHOUDELIJKE DIEPGANG EN DEFINITIE KWESTIES

Verder is het belangrijk om te beginnen met het einde voor ogen: zowel de toetsen als onderwijsactiviteiten dienen te worden afgestemd op de doelen waarnaar zij leiden. Deze achterwaartse denkwijze heeft een sterk filterend en sturend effect op de inrichting van het onderwijs, omdat er veel scherpere keuzes gemaakt kunnen worden over hoe onderwijstijd wordt besteed. 'De centrale boodschap is dat gebrek aan inhoudelijke diepgang en heldere definities van veel gebruikte begrippen binnen een schoolteam een reële bedreiging vormen voor het succes van curriculumontwikkelingen'. (p.28)

Meester bespreekt het curriculaire spinnenwebmodel van Van den Akker uit 2003 met tien curriculumcomponenten:

- Rationale (waartoe leren leerlingen);
- Onderwijsdoelen (welke doelen moeten leerlingen daarvoor bereiken);
- Inhouden (wat moeten ze daartoe weten en kunnen), onderwijsactiviteiten (hoe kunnen leerlingen dat leren);
- Rol van de leraar (wat is in dat leerproces de rol van de leraar);
- Leermaterialen (welke materialen en media zijn daarbij bruikbaar);
- Groepering (met wie en in welke samenstelling(en);
- Leren (leerlingen);
- Locatie (in welke fysieke en sociale omgeving leren leerlingen);
- Tijd (wanneer en hoe lang (per vakgebied) leren leerlingen) en
- Toetsing (hoe maken we de vorderingen in het leren zichtbaar (p. 31).

Van den Akker maakt ook verschil tussen het geplande curriculum (het ideaal), het opgevoerde curriculum (wat er in de praktijk van terecht komt) en het gerealiseerde curriculum (combinatie van hoe leerlingen het curriculum hebben beleefd en wat ze geleerd hebben (p. 37). Nog een aspect van het curriculum is het niveau, er wordt vaak onderscheid gemaakt tussen macro-, meso-, micro- en nanoniveau, waarbij macroniveau in dit geval om het

landelijke onderwijssysteem gaat, mesoniveau gaat over de schoolorganisatie, microniveau over het klaslokaal en het nanoniveau betreft de leerling. Vervolgens wijst Meester nog op het verborgen curriculum en het gemiste curriculum. Met het verborgen curriculum wordt bedoeld welke impliciete boodschap het curriculum afgeeft aan leerlingen. Dat zijn keuzes die gemaakt zijn, maar niet beschreven staan, denk aan bespreken van onderwerpen als ongelijkheid, klimaatverandering en de keuze van verhalen die wel of niet verteld worden. En het gemiste curriculum is alles wat leerlingen niet aangeboden krijgen. Het is wel relevant om dit eens in beeld te brengen: wat hebben wij onze leerlingen/studenten eigenlijk niet kunnen aanbieden en waarom wij de keuze gemaakt om dit niet aan te bieden? Dit is een ongemakkelijke, maar wel een essentiële vraag.

CULTURALISTEN, PRAGMATISTEN, NATURALISTEN EN ACTIVISTEN

Ten slotte bespreekt Meester vier aan Schiro (2012) ontleende curriculumideologieën: Scholar Academic ideology, Social Efficiency ideology, Learner Centered ideology en Social Reconstruction ideology. Zo is de zogenoemde Learner Centered Ideology te herkennen in bijvoorbeeld ontwikkelingsgericht onderwijs of kindgericht onderwijs. Voor de leesbaarheid zijn de aanhangers van die ideologieën vertaald naar respectievelijk de culturalisten, de pragmatisten, de naturalisten en de activisten. Elk van die groepen aanhangers heeft zijn eigen waardesysteem, jargon, grote voorbeelden en vijanden. Ook moeten er keuzes gemaakt worden in curriculumontwikkeling: bijvoorbeeld in hoeverre de wetenschap de curriculumontwikkelaar iets te bieden heeft. De afgelopen decennia heeft de wetenschap bijvoorbeeld de mythe van leerstijlen ontkracht, maar ook het idee van de leerpiramide, de digital native, multitasking en meervoudige intelligentie als didactisch raamwerk.

Het is een aardige exercitie voor elke school en elke onderwijsinstelling om de eigen ideologie en keuzes eens bloot te leggen alvorens aanpassingen te doen in het onderwijsaanbod.

BESPROKEN BOEK

Wetenswaardig. Curriculumontwikkeling voor primair onderwijs, Erik Meester. 272 pagina's, Pica.

TIP

Beluister ook de podcast van Tjip de Jong met Erik Meester via tjipcast.nl.